

## 1.6 NÄKÖKULMIA LASTEN PRAGMAATTISTEN TAITOJEN KUNTOUTUKSEEN

Lasten pragmaattiset vaikeudet käyvät ilmi vahvimmin luonnollisissa arkipäivän kommunikointitilanteissa, ja siksi myös kuntoutuskäytännöissä keskeisenä on yhteisöllinen lähestymistapa (ks. luku 15). Tällöin lapsen kielenkäyttötaitoja pyritään kehittämään arkisissa olosuhteissa ilmenevissä ja niihin rakennetuissa kommunikointitilanteissa. Kuntoutukseen osallistuvat keskeisesti lapsen kanssa arjessa toimivat ihmiset eli vanhemmat ja muut lähi-ihmiset, kuten päiväkodin henkilökunta.

Lasten pragmaattisia vaikeuksia on tärkeä tarkastella moniammatillisesta näkökulmasta, koska häiriöiden taustatekijät ja ilmenemismuodot ovat moninaisia. Kun samaa ilmiötä tarkastellaan eri tieteiden viitekehyksestä, esimerkiksi logopedian, psykologian, erityispedagogiikan ja lastenpsykiatrian näkökulmasta, saadaan monipuolinen kuva vaikuttavista tekijöistä ja vaikeuksien vaikuttavuuden laajuudesta. Näin lapsen kuntoutus kohdennetaan parhaiten ja tehokkaasti mahdollisiin ydinongelmiin. Usein yhteisöllisten tukikeinojen lisäksi tarvitaan myös pienryhmä- tai yksilökuntoutusta. Pienryhmäkuntoutuksessa on mahdollista harjoitella kielenkäyttötaitoja turvallisessa ympäristössä puolistrukturoiduissa tilanteissa. Yksilökuntoutuksen tarpeeseen voidaan vastata esimerkiksi kommunikatiivisen puheterapian keinoin, joka usein liittyy kiinteästi lapsen yhteisölliseen tai kasvatukselliseen kuntoutukseen.

Kommunikatiivisessa puheterapiassa viitekehyksenä on ”viestintätapahtuma ja sen taustalla olevat psykolingvistiset prosessit, vaikeuksien välttämistästrategiat ja vaikeuksista selviämistästrategiat” (Leiwo 1992, 62). Siinä pyritään kehittämään lapsen vuorovaikutustaitoja sekä selviämistästrategioita, jolloin lapsen osaamista kuvastaa onnistunut vuorovaikutustapahtuma. Tällöin myös terapian tuloksellisuutta kuvaavat viestintätilanteissa ilmenevät muutokset prosesseissa ja strategioissa. Puheterapiakeskustelun onnistuminen vaatii, että lapsi ja terapeutti toimivat samoilla oletuksilla. Kommunikatiivisessa puheterapiassa ei keskitytä oikeiden tai tavoiteltujen muotojen tuottamiseen vaan viestintästrategioihin ja merkitysten välittämiseen, jotka johtavat onnistuneeseen vuorovaikutustilanteeseen. (Leiwo 1990, 1992.)

## 1.7 LOPUKSI

Kommunikointitilanteen kontekstin laaja-alainen hyödyntäminen ja vuorovai-  
kutuskäyttäytyminen ovat ihmisen ainutlaatuisia ominaisuuksia, jotka mah-  
dollistavat joustavan kielenkäytön erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Pragmatiikan tutkimus on useiden eri tieteenalojen omaisuutta, ja erilaisia pragmatiikan näkökulmia on sovellettu lasten kehityksen ja siihen liittyvien häiriöiden kuvaamiseen. Pragmaattisen näkökulman tuleekin olla mukana kaikentyypisten kielihäiriöiden tarkastelussa, sillä kaikkiin kommunikaatio-ongelmiin liittyy jonkinasteisia pragmaattisiksi luokiteltavia vaikeuksia joko primaarisina tai sekundaarisina.

Pragmatiikan ja kontekstin rajaus kielen muista osajärjestelmistä vaihtelee teorian mukaan. Lasten ilmausten analyysissä kannattaa muistaa, että niin kielio-  
pin keinoin kuten taivutuksin, partikkeleita käyttämällä ja sanavalinnoin että ”nonverbaalisin” keinoin kuten painotuksin, viittauksin ja elein, tuotetaan pragmaattisia merkityksiä ilmaisuihin, esimerkiksi varmuuteen ja todennäköisyyteen sekä kohteliaisuuteen tai viittaussuhteisiin liittyviä merkityksiä.

Kliinisen työn kannalta eri pragmaattiset teoriat täydentävät toisiaan ja auttavat ymmärtämään kielenkäytön laaja-alaisuutta ja moniulotteisuutta. Käytännön työssä eri teorioita ei kannatakaan ajatella kilpailevina vaan toinen toistaan täydentävinä. Ihmisen kommunikaatio on niin moninaista, että yksikään teoria ei pysty sitä ja siihen sisältyviä ongelmia aukottomasti kuvaamaan. Kielellisiä taitoja arvioitaessa vielä nykyisinkin pääpaino on pitkälti rakenteiden ja sanaston arvioinnissa. Kuitenkin kuntoutuksessa painopiste on jo siirtynyt pragmaattisempaan suuntaan. Enää ei kuntouteta vain kieltä ja puhetta, vaan keskiössä on toimivan kommunikoinnin tavoittelu ja ajatus siitä, että lapsen elämän kannalta hyvät kielenkäyttötaidot ovat usein kielen muodollisia seikkoja tärkeämpiä. Jo nyt selvää onkin, että tulevaisuudessa pragmaattinen näkökulma on yhä vahvemmin esillä lasten kielellisiä taitoja ja niihin liittyviä ongelmia tarkasteltaessa.

## LÄHTEET

- Austin, J. L. 1962. *How to do things with words*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Cummings, L. 2009. *Clinical pragmatics*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Grice, H. P. 1975. *Logic and conversation*. Teoksessa P. Cole & J. L. Morgan (toim.) *Syntax and semantics*. Volume 3: *Speech acts*. San Diego: Academic Press, 41–58.